

5. ગુણવતી કન્યા

સંસ્કૃત સાહિત્યમાં કવિ દંડી ગદ્યકાર તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે. તેમણે દશકુમારચરિતમ્ નામનો ગદ્યગ્રંથ રચ્યો છે. તેનું કથાવસ્તુ કવિએ પોતે કલ્પેલું છે. દસ કુમારો નક્કી કર્યા મુજબ જુદી જુદી દસ દિશામાં યાત્રાએ નીકળે છે. પોતપોતાની આ યાત્રા દરમિયાન જે કુમારને જે અનુભવો થયા હતા તે અનુભવોને વર્ણવતા દસ ઉચ્છ્વાસ આ ગ્રંથમાં આવેલા છે. છઠ્ઠા ઉચ્છ્વાસમાં મંત્રગુપ્ત પોતાના યાત્રાનુભવને વર્ણવે છે. એ દરમિયાન તે શક્તિકુમારનું એક આખ્યાન કહે છે. આ આખ્યાનને સંક્ષિપ્ત બનાવી સંપાદિત કરીને અહીં પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યું છે.

સ્ત્રી અને પુરુષ એ ગૃહસ્થજીવનરૂપી રથનાં બે પૈડાં છે. જેમ રથનાં બંને પૈડાં આકારમાં અને પ્રકારમાં એક સરખાં હોવાં જરૂરી છે, તેમ ગૃહસ્થજીવનરૂપી રથનાં પૈડાં બનતાં સ્ત્રી-પુરુષ પણ આકાર અને પ્રકારમાં સરખાં હોય તે જરૂરી છે. પ્રસ્તુત કથાનો નાયક શક્તિકુમાર પોતે ગુણવાન છે. તેથી તે પોતાના જેવી ગુણવતી કન્યાને પરણવા ચાહે છે. પોતાને જોઈએ તેવા ગુણો કન્યામાં છે કે નહિ, તે શોધી કાઢવા માટે તેણે એક યોજના વિચારી છે. તે મુજબ જે કન્યા માત્ર એક પ્રસ્થ ડાંગરમાંથી વિવિધ વાનગીઓ બનાવી જમાડી શકે તે ગુણવતી છે એમ સમજવું. એ પછી આવી કન્યાની સામે વિવાહનો પ્રસ્તાવ કરી, જો તે સંમત થાય તો, તેની સાથે લગ્ન કરીશ.

ગુણવતી કન્યાને મેળવવા માટે દેશ-દેશાન્તરમાં ભ્રમણ કરી રહેલા આ શક્તિકુમારને કાવેરી નદીના કાંઠે વસેલા કાંચીનગરમાં આવી એક કન્યા મળી આવે છે. આ કન્યા માત્ર એક પ્રસ્થ ડાંગરમાંથી પોતાની બુદ્ધિપ્રતિભાના બળે વિવિધ વાનગીઓ તૈયાર કરે છે અને તે વાનગીઓને પ્રેમપૂર્વક જમાડીને શક્તિકુમારને પ્રસન્ન કરી દે છે. આમ, આ કન્યા શક્તિકુમારની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થાય છે. શક્તિકુમાર તેની સામે વિવાહનો પ્રસ્તાવ કરી, કન્યાની સંમતિથી તેની સાથે વિવાહ કરે છે. આ કથા શીખવે છે કે સાધનો ઓછાં હોય, તો પણ ગુણવાન માણસ પોતાની બુદ્ધિપ્રતિભાથી પોતાની ઈચ્છા મુજબનું સુખ મેળવી શકે છે. અહીં આવતાં કર્તારિ ભૂતકૃદંત (ક્તવત્)નાં રૂપો ધ્યાનમાં લેવાનાં છે.

काञ्चीनगरे शक्तिकुमारो नाम एकः श्रेष्ठिपुत्रः प्रतिवसति स्म । स यदा स्वकीयस्य जीवनस्य द्वाविंशतितमे वर्षे प्रविष्टस्तदा चिन्तामापन्नः - नास्ति दारविहीनानाम् अननुरूपगुणदाराणां च सुखम् । तत्कथं गुणवतीं भार्याम् अहं विन्देयमिति ।

ततः स प्रभूतं विचार्य वस्त्रान्ते पिनद्धशालिः दारग्रहणाय विविधान् देशान् अभ्रमत् । एकदा स कावेरीतीरपत्तने समागतः । अत्र सः कूपे विरलभूषणां कुमारीमेकाम् अपश्यत् । तस्याः रूपसम्पदाभिभूतः सोऽचिन्तयत् - आकृष्टं मे हृदयम् अस्याम् । तदेतां परीक्ष्य विवाहप्रस्तावं कृत्वा, सत्याम् सम्मतौ उद्वहामि । स तां निकषा संगत्य सविनयम् आह - अस्ति ते कौशलं शालिप्रस्थेन अनेन सम्पन्नमाहारं मां भोजयितुम् ?

ततः सा ओमिति उक्त्वा प्रस्थमात्रं धान्यमादाय શ્રેષ્ઠિપુત્રસ્ય યાચનાનુસારં કર્તું પ્રવૃત્તા ।

તતઃ સા બુદ્ધિમતી કન્યા તાન્ શાલીન્ પ્રથમમ્ આતપે તપ્તવતી । તતઃ સમાયાં પરિશુદ્ધાયાં ભૂમૌ તાન્ અઘટ્ટયત્ ।
અનેન તુષેભ્યસ્તપ્તુલાઃ પૃથક્ સજ્જાતાઃ ।

તપ્તુલાન્ સમ્પ્રાપ્ય સા તુષાન્ ભૂષણાનાં માર્જનાર્થં સ્વર્ણકારાય વિક્રેતું ધાત્રીમ્ અકથયત્ । તસ્માત્ યત્ ધનં મિલતિ, તેન કાષ્ઠાનિ આહરં ઇતિ ચ ધાત્રીં નિવેદિતવતી ।

ધાત્રી કાષ્ઠાનિ આનીતવતી । તદનન્તરં સા તપ્તુલાન્ અસકૃત્ જલેન પ્રક્ષાલિતવતી, ઉષ્ણીકૃતે જલે ચ તાન્ પ્રક્ષિપ્તવતી । અલ્પીયસા કાલેનૈવ તપ્તુલાઃ સિદ્ધાઃ સજ્જાતાઃ । તતઃ ઇન્ધનાનિ જલેન શમયિત્વા કૃષ્ણાદ્ગારાનપિ તદર્થિભ્યઃ પ્રેષયિત્વા યત્ ધનં લબ્ધં તેન ધનેન શાકં ઘૃતં દધિ તૈલં ચ ક્રીતવતી । તેન ચ સા વિવિધાનિ વ્યજ્જનાનિ સમ્પાદિતવતી ।

સમ્પન્ને આહારે સા કન્યા ધાત્રીમુખેન અતિથયે પ્રથમં સ્નાતું નિવેદિતવતી । તતઃ સ્નાનશુદ્ધાય તસ્મૈ અતિથયે સા પેયોપાહારપૂર્વં ભોજનં ઘૃતસહિતમ્ ઓદનં વ્યજ્જનઞ્ચ અયચ્છત્ ।

મધ્યે મધ્યે સા ભોજ્યાદીનાં વિવિધાનાં પદાર્થાનાં વર્ણનં કૃત્વા અતિથેઃ ભોજનરુચિમપિ અવર્ધયત્ । ભુક્તે તુ તસ્મિન્ અતિથૌ તયા તામ્બૂલસ્યાપિ વ્યવસ્થા કૃતા । એવં સ્વકીયયા ગુણસમ્પદા પ્રસ્થપરિમિતેન ધાન્યેન વિવિધાનિ વ્યજ્જનાનિ વિરચિતવતી કન્યાં પ્રતિ સમાકૃષ્ટઃ શક્તિકુમારઃ વિવાહસ્ય પ્રસ્તાવં કૃતવાન્ । કન્યયા સ્વીકૃતે પ્રસ્તાવે તાં વિધિવદુપયમ્ય સ્વનગરમનયત્ ।

ટિપ્પણ

નામ : (પુંલિંગ) શ્રેષ્ઠિપુત્રઃ શેઠનો દીકરો, શાહુકારનો પુત્ર **દારા:** પત્ની (આ પુંલિંગનો દાર શબ્દ હંમેશા બહુવચનમાં જ વપરાય છે અને પત્ની એવો સ્ત્રીલિંગનો અર્થ આપે છે.) **તપ્તુલ:** ચોખા **તુષ:** અનાજનું ફોતરું **આતપ:** તડકો **સ્વર્ણકાર:** સોની **કૃષ્ણાદ્ગાર:** કોલસો **પ્રસ્તાવ:** પોતાનો વિચાર રજૂ કરવો તે, ઉલ્લેખ કરેલી બાબત

(સ્ત્રીલિંગ) भार्या પત્ની **सम्पत्ति:** અનુમતિ, મંજૂરી, સહમતિ **शालि** ડાંગર **धात्री** માતાની ઉંમરની સેવિકા

(નપુંસકલિંગ) काञ्चीनगरम् દક્ષિણ ભારતમાં આવેલું એક પ્રાચીન નગર **कौशलम्** કુશળતા, હોશિયારી **धान्यम्** અનાજ (અન્ન) **काष्ठम्** લાકડું **इन्धनम्** બળતણ **शाकम्** શાક **घृतम्** ઘી **दधि** દહીં **व्यञ्जनम्** વાનગી

सर्वनाम : **एकः** (પું.) એક **तस्याः** (સ્ત્રી.) તેનું **एताम्** (સ્ત્રી.) આને **ताम्** (સ્ત્રી.) તેને **ते** (તવનું વૈકલ્પિક રૂપ) તારું, તને **अनेन** (પું.) આનાથી, આના દ્વારા **सा** તે (સ્ત્રી) **तान्** (પું.) તેમને **तस्मात्** (પું. નપું.) તેથી, તેમાંથી **तेन** (પું.) તેના દ્વારા, તેણે **तस्मै** (પું. નપું.) તેને માટે **तस्मिन्** (પું. નપું.) તેમાં **तया** (સ્ત્રી.) તેણે, તેના દ્વારા

विशेषण : **स्वकीयस्य (जीवनस्य)** પોતાના (જીવનના) **द्वाविंशतितमे (वर्षे)** બાવીસમા (વર્ષે) **गुणवतीम् (भार्याम्)** ગુણવાળી (પત્ની)ને **विरलभूषणाम् एकाम् (कुमारीम्)** વિરલ છે ભૂષણ - શણગાર જેનો તેવી એક (કુમારી)ને, આછાં ઘરેણાંવાળી એક (કન્યા)ને **सम्पन्म (आहारम्)** તૈયાર થયેલા (ભોજન)ને, બનાવેલા (ભોજન)ને **प्रस्थमात्रम् (धान्यम्)** માત્ર એક જ પ્રસ્થ (= અંદાજે બે કિલો જેટલી) (ડાંગર)ને **बुद्धिमती** બુદ્ધિશાળી **समायाम् परिशुद्ध्याम् (भूमौ)** સમતલ અને ચોખ્ખી (જમીન) ઉપર **उष्णीकृते (जले)** ગરમ કરેલા (પાણી)માં **अल्पीयसा (कालेन)** થોડાક જ (વખત)માં **सम्पन्ने (आहारे)** (ખોરાક) તૈયાર થઈ જતાં **स्नानशुद्ध्य तस्मै (अतिथये)** સ્નાનથી શુદ્ધ થયેલા તે મહેમાનને **विविधानाम् (पदार्थानाम्)** અનેક જાતના (પદાર્થો)નું **प्रस्थपरिमितेन (धान्येन)** માત્ર એક પ્રસ્થ જેટલા (અનાજ)થી

अव्यय : **यदा** જ્યારે **तदा** ત્યારે **एकदा** એક વાર **निकषा** પાસે **ओमिति** ઓમ્ એમ કહી, હા પાડીને (સંસ્કૃત ભાષામાં કોઈ વાતનો સ્વીકાર કરવા માટે ઓમ્ શબ્દ બોલવામાં આવે છે.) **असकृत्** વારંવાર, અનેક વખત

समास: શ્રેષ્ઠિપુત્રઃ (શ્રેષ્ઠિનઃ પુત્રઃ - ષષ્ઠી તત્પુરુષ) । દારવિહીનાનામ્ (દારૈઃ વિહીનઃ, તેષામ્-તૃતીયા તત્પુરુષ) । અનનુરૂપગુણદારાણામ્ (ન અનુરૂપમ્ - અનનુરૂપમ્, નજ્ તત્પુરુષ) । અનનુરૂપં ગુણાઃ યસ્યાઃ સા અનનુરૂપગુણા, બહુવ્રીહિ) અનનુરૂપગુણા ચ અમી દારાઃ અનનુરૂપગુણદારાઃ, તેષામ્ - અનનુરૂપગુણદારાણામ્ - બહુવ્રીહિ) । વસ્ત્રાન્તે (વસ્ત્રસ્ય અન્તઃ, તસ્મિન્ - ષષ્ઠી તત્પુરુષ) । પિનદ્વશાલિઃ (પિનદ્વા શાલિઃ યેન સઃ - બહુવ્રીહિ) । દારગ્રહણાય (દારાણાં ગ્રહણમ્ તસ્મૈ - ષષ્ઠી તત્પુરુષ) । કાવેરીતીરપત્તને (કાવેર્યાઃ તીરમ્ - કાવેરીતીરમ્, ષષ્ઠી તત્પુરુષ) કાવેરીતીરસ્ય પત્તનમ્, તસ્મિન્ - ષષ્ઠી

તત્પુરુષ) । વિરલભૂષણામ્ (વિરલં ભૂષણં યસ્યાઃ સા, તામ્ - બહુવ્રીહિ) । રૂપસમ્પદા (રૂપસ્ય સમ્પદ, તયા - ષષ્ઠી તત્પુરુષ) । વિવાહપ્રસ્તાવમ્ (વિવાહસ્ય પ્રસ્તાવઃ, તમ્ - ષષ્ઠી તત્પુરુષ) । શાલિપ્રસ્થેન (શાલીનામ્ પ્રસ્થઃ, તેન - ષષ્ઠી તત્પુરુષ) । સ્વગૃહમ્ (સ્વસ્ય ગૃહમ્ - ષષ્ઠી તત્પુરુષ) । પ્રક્ષાલિતપાદમ્ (પ્રક્ષાલિતૌ પાદૌ યેન સઃ, તમ્ - બહુવ્રીહિ) । કૃષ્ણાઙ્ગારાન્ (કૃષ્ણઃ ચ અસૌ અઙ્ગારઃ કૃષ્ણાઙ્ગારઃ, તાન્ - કર્મધારય) । ધાત્રીમુખેન (ધાત્ર્યાઃ મુખમ્, તેન - ષષ્ઠી તત્પુરુષ) । સ્નાનશુદ્ધાય (સ્નાનેન શુદ્ધઃ, તસ્મૈ - તૃતીયા તત્પુરુષ) । પેયોપાહારપૂર્વમ્ પેયસ્ય ઉપાહારઃ - ષષ્ઠી તત્પુરુષ, પેયોપાહારઃ પૂર્વં યસ્ય તદ્ - બહુવ્રીહિ) । ઘૃતસહિતૌદનમ્ (ઘૃતેન સહિતમ્ ઘૃતસહિતમ્, તૃતીયા તત્પુરુષ), ઘૃતસહિતં ચ તદ્ ઓદનમ્ ઘૃતસહિતૌદનમ્ - કર્મધારય) । ભોજનરુચિમ્ (ભોજને રુચિઃ - સપ્તમી તત્પુરુષ) । ગુણસમ્પદા (ગુણાનાં સમ્પદ, તયા - ષષ્ઠી તત્પુરુષ) । પ્રસ્થપરિમિતેન (પ્રસ્થેન પરિમિતમ્, તેન - તૃતીયા તત્પુરુષ) । સ્વનગરમ્ (સ્વસ્ય નગરમ્ - ષષ્ઠી તત્પુરુષ) ।

કૃદંત : (સં.ભૂ.કૃ.) ઉક્ત્વા કહીને, બોલીને આદાય લઈને, ગ્રહણ કરીને સમ્પ્રાપ્ય પ્રાપ્ત કરીને, પામીને શમયિત્વા ઠારીને, બુઝાવીને પ્રેષયિત્વા મોકલીને (ક.ભૂ.કૃ.) પ્રવિષ્ટઃ પ્રવેશ્યો, પ્રવેશ કર્યો આપન્નઃ પ્રાપ્ત થયેલો સમાગતઃ આવી પહોંચેલો અભિભૂતઃ હારેલો આકૃષ્ટમ્ આકર્ષિત થયેલું, ખેંચાયેલું તપ્તવતી તપાવ્યા. ઉક્તવતી કહ્યું. બોલી. નિવેદિતવતી નિવેદન કર્યું. પ્રક્ષાલિતવતી ધોયા. પ્રક્ષિપ્તવતી નાખ્યા. ક્રીતવતી ખરીદ્યા. સમ્પ્રાદિતવતી સંપાદિત કર્યું. વર્ધિતવતી વધારી દીધું. કૃતા કરી વિરચિતવતી રચાવ્યું. બનાવ્યું. સમાકૃષ્ટઃ ખેંચાયેલો, આકર્ષાયેલો કૃતવાન્ કર્યું. (હે.કૃ.) ભોજયિતુમ્ જમાડવા માટે વિક્રેતુમ્ વેચવા માટે સ્નાતુમ્ સ્નાન કરવા માટે

ક્રિયાપદ : પ્રથમ ગણ (પરસ્મૈપદ) પ્રતિ + વસ્ (પ્રતિવસતિ) વસવું, રહેવું, નિવાસ કરવો ભ્રમ્ (ભ્રમતિ) ભ્રમણ કરવું, ફરવું ઉત્ + વહ્ (ઉદ્વહતિ) વિવાહ કરવો, વહન કરવું ની (નયતિ) લઈ જવું

છટ્ટો ગણ (પરસ્મૈપદ) મિલ્ (મિલતિ) મળવું

(આત્મનેપદ) વિન્દ્ (વિન્દતે) પ્રાપ્ત કરવું

દસમો ગણ (પરસ્મૈપદ) ચિન્ત્ (ચિન્તયતિ) વિચાર કરવો, ચિંતન કરવું ઘટ્ (ઘટયતિ) ઘસવું, ઘોટવું

વિશેષ

1. શબ્દાર્થ : ચિન્તામાપન્નઃ ચિંતામાં આવી પડ્યો અનુરૂપગુણદારાણામ્ અનુરૂપ ગુણ વગરની પત્નીવાળાઓને વિન્દેયમ્ હું પ્રાપ્ત કરું. પ્રભૂતમ્ વિચાર્ય ઘણું બધું વિચારીને વસ્ત્રાન્તે કપડાને છોડે પિનદ્વશાલિઃ બાંધેલી ડાંગરવાળો દારગ્રહણાય પત્નીને મેળવવા માટે રૂપસમ્પદાભિભૂતઃ રૂપની સંપત્તિથી અંજાઈ ગયેલો તદેતામ્ તેથી આની સત્યામ્ સમ્પત્તૌ સંમતિ હોય તો એનામ્ ઉદ્વહામિ એને પરણીશ. આહ બોલ્યો. શાલિપ્રસ્થેન એક પ્રસ્થ જેટલી ડાંગરથી ઓમિતિ ઉક્ત્વા 'ૐ' એમ કહીને, સ્વીકૃતિ આપીને આતપે તપ્તવતી તડકામાં તપાવ્યા. તાન્ અઘટ્યત્ તે (ડાંગર)ને ઘસી. ખાંડી. માર્જનાર્થમ્ સાફ કરવા માટે, ધોવા માટે ધાત્રીમુક્તવતી ધાત્રીને - સેવિકાને કહ્યું. આહર લઈ આવ. જલેન પ્રક્ષાલિતવતી પાણીથી ધોયા. પાણીથી સાફ કર્યા. સિન્ધાઃ સઙ્ગાતાઃ તૈયાર થઈ ગયા. ઇન્ધનાનિ શમયિત્વા લાકડાંને ઠારી દઈને કૃષ્ણાઙ્ગારાન્ કોલસાઓને તદર્થિભ્યઃ તેને યાચનારને માટે, તેની જરૂરિયાતવાળાને ધાત્રીમુખેન ધાત્રીના મોઢાથી, ધાત્રી મારફતે પેયોપાહારપૂર્વમ્ પીણા અને નાસ્તા સાથેનું ઘૃતસહિતૌદનમ્ ધી સાથે હોય તેવા ભાતને ભુક્તે તુ તસ્મિન્ અતિથૌ તે મહેમાન જમી રહ્યા ત્યારે વ્યઙ્ગનાનિ વાનગીઓને તામ્બૂલસ્યાપિ તાંબૂલની ય, પાનની પણ ગુણસમ્પદા ગુણરૂપી સંપત્તિથી કન્યામ્ પ્રતિ કન્યા પ્રત્યે કન્યયા સ્વીકૃતે પ્રસ્તાવે કન્યાએ જ્યારે પ્રસ્તાવનો સ્વીકાર કર્યો ત્યારે વિધિવત્ (અવ્યય) વિધિ મુજબ, કાયદેસર ઉપયમ્ય વિવાહ કરીને, પરણીને

2. સંધિ : શક્તિકુમારો નામ (શક્તિકુમારઃ નામ) । સ યદા (સઃ યદા) । પ્રવિષ્ટસ્તદા (પ્રવિષ્ટઃ તદા) । સોઽચિન્તયત્ (સઃ અચિન્તયત્) । સ તામ્ (સઃ તામ્) । તુષેભ્યસ્તણ્ડુલાઃ (તુષેભ્યઃ તણ્ડુલાઃ) । કાલેનૈવ (કાલેન એવ) । વ્યઙ્ગનઙ્ગ (વ્યઙ્ગનં ચ) ।

1. अधोलिखितेभ्यः विकल्पेभ्यः समुचितम् उत्तरं चिनुत ।

- (1) कस्मिन् वर्षे प्रविष्टः शक्तिकुमारः चिन्तामापन्नः। ☐
 (क) द्वाविंशतितमे (ख) विंशतितमे (ग) एकविंशतितमे (घ) चतुर्विंशतितमे
- (2) श्रेष्ठिपुत्रः किमर्थं देशम् अभ्रमत् ? ☐
 (क) धनार्जनार्थम् (ख) विद्याग्रहणाय (ग) दारग्रहणाय (घ) धनग्रहणाय
- (3) बुद्धिमती कन्या शालीन् कुत्र तप्तवती ? ☐
 (क) अग्नौ (ख) आतपे (ग) चत्वरे (घ) समानायां भूमौ
- (4) तुषान् विक्रीय धात्री किम् आनीतवती ? ☐
 (क) घृतम् (ख) काष्ठानि (ग) जलम् (घ) शाकम्
- (5) कन्या धात्रीमुखेन अतिथिं प्रथमं किं निवेदितवती ? ☐
 (क) प्रतीक्षाकरणाय (ख) आसनग्रहणाय (ग) भोजनाय (घ) स्नानाय
- (6) इन्धनानि जलेन शमयित्वा कन्या किं प्राप्तवती ? ☐
 (क) कृष्णाङ्गारान् (ख) काष्ठानि (ग) जलम् (घ) शाकम्
- (7) भोजनान्ते कन्यया कस्य व्यवस्था कृता ? ☐
 (क) शयनस्य (ख) ताम्बूलस्य (ग) तक्रस्य (घ) मिष्टान्नस्य
- (8) कन्या विविधं व्यञ्जनं केन विरचितवती ? ☐
 (क) स्वकीयेन बुद्धिबलेन (ख) क्रीतेन इन्धनेन
 (ग) प्रस्थपरिमितेन धान्येन (घ) स्वकीयेन धनेन

2. एकवाक्येन संस्कृतभाषायां उत्तरत ।

- (1) श्रेष्ठिपुत्रस्य नाम किम् आसीत् ?
- (2) देशान् भ्रमन् एकदा शक्तिकुमारः कुत्र समागतः ?
- (3) शक्तिकुमारः विरलभूषणां कुमारीं कुत्र अपश्यत् ?
- (4) कन्या तण्डूलान् केन प्रक्षालितवती ?
- (5) भोज्यादीनां पदार्थानां वर्णनं कृत्वा कन्या किं कृतवती ?

3. ક્રદન્તપ્રકારં લિખત ।

(1) પ્રવિષ્ટઃ	.....	(2) આકૃષ્ટમ્	.....
(3) ભોજયિતુમ્	.....	(4) ઉક્ત્વા	.....
(5) આદાય	.....	(6) નિવેદિતવતી	.....

4. સન્ધિવિચ્છેદં કુરુત ।

(1) પ્રવિષ્ટસ્તદા	.....
(2) સોઽચિન્તયત્	.....
(3) તુષેભ્યસ્તણ્ડુલાઃ	.....
(4) વ્યઞ્જનઞ્વ	.....

5. સમાસપ્રકારં લિખત ।

(1) દારવિહીનાનામ્	.....	(2) ઘૃતસહિતમ્	.....
(3) પિનદ્ધશાલિઃ	.....	(4) વિરલભૂષણામ્	.....
(5) શાલિપ્રસ્થેન	.....	(6) કૃષ્ણાઙ્ગારાન્	.....
(7) ગુણસમ્પદા	.....	(8) સ્વનગરમ્	.....

6. ઉદાહરણાનુસારં શબ્દરૂપં લિખત ।

	શબ્દ	લિઙ્ગ	વિભક્તિ	વચન
ઉદાહરણમ્ - વચનાત્।	વચન	નપુંસકલિઙ્ગ	પઞ્ચમી	એકવચન
(1) કાઞ્વીનગરે	.....	.....	.....	.....
(2) જીવનસ્ય	.....	.....	.....	.....
(3) ભાર્યામ્	.....	.....	.....	.....
(4) દારગ્રહણાય	.....	.....	.....	.....
(5) સમ્પતૌ	.....	.....	.....	.....
(6) અનેન	.....	.....	.....	.....

7. કોષ્ટગતાનિ પદાનિ પ્રયુજ્ય વાક્યાનિ રચયત ।

- (1) શેઠનો દીકરો શક્તિકુમાર નિવાસ કરતો હતો.
(શ્રેષ્ઠિપુત્ર શક્તિકુમાર નિ + વસ)
- (2) કૂવા ઉપર એક વિરલભૂષણા કન્યાને જોઈ.
(કૂપ એકા વિરલભૂષણા કુમારી દૃશ)
- (3) શેઠના પુત્રને પોતાના ઘરે લઈ આવી.
(શ્રેષ્ઠિપુત્ર સ્વગૃહ આ + ની)
- (4) તેનાથી ધન મળે છે.
(તત્ ધન મિલ્)
- (5) ધનથી શાક ધી અને તેલ લાવું છું.
(ધન શાક ઘૃત તૈલ ચ આ + ની)

8. માતૃભાષાયામ્ ઉત્તરાણિ લિખત ।

- (1) શક્તિકુમાર બાવીસ વર્ષનો થતાં શું વિચારે છે ?
- (2) ગુણવતી કન્યાની પરીક્ષા માટે શક્તિકુમારની યોજના શી હતી ?
- (3) કન્યા શું વેચે છે અને તેનાથી શું મેળવે છે ?
- (4) કન્યાએ શક્તિકુમારની ભોજનરુચિ કેવી રીતે વધારી ?
- (5) શક્તિકુમારે શેનાથી આકૃષ્ટ થઈને કન્યાની સામે વિવાહનો પ્રસ્તાવ કર્યો ?

9. માતૃભાષાયાં સંક્ષિપ્તં ટિપ્પણં લિખત ।

- (1) શક્તિકુમારની પરીક્ષાયોજના
- (2) ગુણવતી કન્યાનું આયોજન

10. માતૃભાષાયામ્ અનુવાદં કુરુત ।

- (1) તત્કથં ગુણવતીં भार्याम् अहं विन्देयमिति ।
- (2) एकदा स कावेरीतीरपत्तने समागतः ।
- (3) स्वर्णकाराय विक्रेतुं धात्रीमुक्तवती ।
- (4) उष्णीकृते जले च तान् પ્રક્ષિપ્તવતી ।
- (5) અતિથયે પ્રથમં સ્નાતું નિવેદિતવતી ।

પ્રવૃત્તિ

- આદર્શ નાગરિકના ગુણોની સૂચિ બનાવો.
- કોઈ એક જ ધાન્યમાંથી તૈયાર કરી શકાતી અનેક વાનગીઓની યાદી બનાવો.